

NYIRŐ JÓZSEF

Karácsony
a havason

lajh
KÖNYVKIADÓ
Szeged

Karácsony a havason

Az erdei szállások népét a derékig érő hó ott nyomta a havason. Négy-öt szegény család lakott a boronaházakban. Fát vágtak, és gondozták a más jószágát. Kemény, veszedelmes élet ez idefenn, de megszokták. A gyermekek már itt is születtek a rengetegben. Erősek, szívósak az erdei emberek, kik nem félnek a vértől, haláltól. Istenről csak derengő sejtelmük van, és úgy nézik a világot, mint a farkasok, melyek éjszakánként ott nyugtalanzkodnak a szomszédos fák között. Fegyverük a kés és a fejsze, a fog és a köröm. Homályos, babonás mesék, nevetlen titkok szorítják agyukat, különös dalokat morognak, és van köztük, ki beszélni tud az állatokkal. Juhtej- és tűzszagúak, foguk fehér, csattogó, arcuk piros. Rovással írnak és számolnak. Tekintetükben benne van az egek mélysége és a pokol ijedt félelme. A templomba ritkán ereszkednek le, és a misén elkáprázva hallgatnak. Isten azonban ismeri és szereti őket. Különösen vén Üdő Mártont tartja számon, ki jó embere neki. Ő szokott különben idefenn Istennek szolgálni „jeles” napokon, vagy ha betegség, halál, erős idő, rontások és egyéb veszedelmek szorongatják őket. Előveszi ilyenkor a még nálánál is vénebb könyvet, amiben benne van minden bölcsesség.

Közeledett karácsony. Az éjféli misére le szoktak menni, mert ezen a napon pásztorembernek kötelessége felkeresni kicsi Jézust, amint ez meg is van írva a bibliában.

– Az idén nehezen lesz belőle gálickő – aggodalmaskodott Uz Bence.

– Arra pedig muszáj menni – felelte a vén Márton.

A hó szombaton őt is megcsúfolta. Egész karácsony hetében éjjel-nappal, szakadatlan hullott, és nem akart megállani. Ünnepszombatján pedig olyan vastagon omlott, hogy az erdő félig elveszett benne.

– No ha így tart, a róka is megtanul fára mászni – jegyezte meg a Csedő Gábor úr szolgálja, az egyedüli legény a havason.

– Mi azért megyünk! – tartott ki konokul Üdő Márton.

– Igen, ha madár lesz kend – hitetlenkedett Uz Bence.

– Csak legyetek készen, mert ha Isten őszentsége es úgy akarja, ma ott leszünk a Jédus jászolánál.

– Hogy gondolja, Marci bácsi? – érdeklődött a szolga, de vén Üdő Márton csak annyit mondott:

– Az én dógom!

A hótánc azonban nem szűnt. Estefelé olyan vihar kerekedett, hogy az erdő nyögött bele. Az emberek azért felkészültek az éjféli misére. Karjukon a fejsze, kezükben fenyőszurok fáklya, a „szurkos kalán”, hátukon kocsok, lábukon szőrös bocskor, testükön meleg ötözet.

– Mehetünk! – morogta Üdő Márton.

– Hogy akar ezen a rengeteg havon átlábolni? – kíváncsiskodott Bence, de a vén Üdő nem is felelt, hanem az istállóajtóhoz lépett, és eloldotta a láncos bikát.

– Kormos, me! Me-me!

A füstös fejű, hatalmas állat kicammogott, és aggódalmasan ráfújt a óra.

– A kicsi Jédushoz megyünk, tudod-e? – magyarázta neki Üdő Márton.

Az állat neki is indult, hogy utat taposson az erdőkön át a kised jászlához. Az emberek megrendülve állottak a nyomába. Uz Bence még a szen ténekre is rákezdedt, arra hogy: „*Dicsőség mennyben az Istennek*”, pedig a hideg úgy vágta a tüdejét, mint az éles kés. A Csedő szolgálja áhítatában még a sapkát is lekapva dalolta: „*az anygali serögök, vigan így énekölnek*”... Hónaljáig ért a hó,

és a gyönyörű bika szügyig belesüllyedve, bömbölve szántotta. Pillanat alatt belepte a jég és a zúzmara, de kurta, fekete szarva fényesen ragyogott.

Szépaszó völgyében megszorultak, a bika fáradtan megállott, lihegve, elcsigázva beleroskadt a hóba. A hidegtől csattogva repedeztek a fák, a szél új tánra perdült, és a fekete kavargásban az orráig se látott az ember.

– Itt veszünk! – káromkodott Uz Bence.

– Hijj fel, me!

Az állat csak a szarvait rázta.

– A kicsi Jédushoz megyünk! – biztatta Üdő Márton, de a konok állatnak beszélhetett.

A szolga rémulten felordított:

– Eltévedtünk!

– El az eszed fazakát! – szidta vén Márton, de maga is megrettent. Csak most látta, hogy milyen egyforma minden. A fák, mikről tájékozódni lehetett volna, belefolytak a setétségbe.

– Elő a szurkos kalánt!

– Azt könnyű mondani – mérgelődött Uz Bence –, de hogy gyűjt-sük meg?!

Hiába tartották ellenzőnek a sapkát, bunda szárnyát, a láng erőtlenül lobbant el. A fenyőszurok a csattogó hidegben kőkeményre fagyott, avart, száraz ágat ilyenkor nem lehet kapni.

– Ha legalább egy darab papirosunk volna! – fohászkodott a szolga.

– Van! – mondotta elszántan vén Üdő, és condrája belső zsebéből elővette a százesztendős imádságoskönyvet.

Mind a hárman megdöbbenek.

– Ez bűn! Szent dolgot nem lehet elégetni!

– Pedig muszáj – mondotta kék, hebegő szájjal Bence –, különben itt veszünk.

– Isten, ne büntesd meg szógádat! – imádkozta Üdő Márton, de a szíve nagyot sajdult, mikor letépte az avult könyv felét.

A fáklya tüzet fogott.

– No, Isten hírvél! Próbáljunk még egyet!

A bika újból talpra állott, nekifeküdt az útnak, és széles szügyével ismét szántani kezdte a havat.

– Ne hadd magad, Kormos! – biztatta a három ember.

A hórétegek éles jéggé fagytak, és átvágták az állat bőrét. A bika a fájdalomtól még jobban megvadult, és elsötétült aggyal, habtól csepegő szájjal törtetett előre. Véres volt a hó, amerre haladt. Az emberek alig bírtak a nyomában maradni.

A völgyön sikerült átvágniok, de a bika ismét kimerült, és tehetetlenül összerogyott. Most már dühroham fogta el Üdő Márton, s az égő fáklyát belesütötte az állat húsába.

– Vissza kell fordulnunk! – tanácsolta a Csedő úr szolgája.

– Vissza, vissza, de hol van a vissza! – vakarta a fejét Uz Bence.

– Amerre jöttünk, befúttá az utat a hó.

– Se elé, se hátra! – ismerte el Üdő Márton is. – Valahová el kell húzódnunk.

A rengeteg veszedelmesen morgott, távoli mélyében fehér köd gomolygott. Új viharkitörés közeledett.

– Siessünk! – serkentette a többbit Márton. – Jön a fehér ló!

A száguldó viharfelhőnek volt fehér ló alakja. Ők már tudták, hogy mi az. Réműletükben a kutyák is visszaugattak rá.

– Hamar a patakfenékbe! – ordította Uz Bence.

A szél arcukba csapta a fáklya lángját, de nem törődtek vele. A bika is felugrott, s súlyos, hatalmas teste reszketett a félelemtől, mint a nyárfalevél. Az is érezte, hogy jön a fehér halál. Tipródva, zúgó fejjel, verejtékezve, kézzel-lábbal mászva, jajgatva, káromkodva futottak a patak felé, és lezuhantak a partjáról. A vadvizek kimosták a part alját, s ahol a patak ütközött, a tépett föld a másik partig előrehajlott. Alatta jó menedék látszott.

– Tüzet! – kiáltotta Üdő Márton.

Könnyű volt mondani, de a dermedt kéz lesorvadt a fejsze nyeléről.

Nem volt idő a késlekedésre. Vékony ágból, száraz fából megvetették hirtelen a tűz fészket, és alája dugták az égő fáklyákat. A fejszék is megsuhantak, és a fák ledőltek. A tűz fellobogott.

Köréje ültek, és megpihentek. A bika is odavonszolta magát. Csapzott oldalán vörös fényt vetett a láng. A bajszokról a jégcsapok leolvadtak, s a fagytól félrehúzódott, dermedt szájak kiengedtek.

Ültek, és nézték a tüzet, fejük felett pedig tombolt a fehér halál.

– Ha ott fog az úton, mind elveszünk! – borzadozott Uz Bence.

Társai hallgattak. A meleg lassan átjárta és elbágyasztotta.

– Miért kellett a kicsi Jézusnak ilyen cudar időben születnie? – tudakozódott a szolgál.

– Mert Augustus császár úgy adta ki a parancsot! – világosította fel Üdő Márton.

– Csak ez a vihar ne volna! – térítette másfelé a szót Bence.

– Az is a mi bűneinkért vagyon!

Ettől megszeppentek, és bámulták a tüzet. Nedves hófátylak csapódtak a patak falához, az ég nyugtalanul gomolygott, fénytelen, kietlen volt a világ. A szorongó várakozásban így telt el egy óra is. Egyszer csak elváltozott hangon megszólalt a szolgál.

– Vajon már megszületett-e?

Nem tudtak rá felelni. Tudva van, hogy éjfélkor kell a világra jönnie a Gyermeknek, mert akkor van a mise, de nem volt órájuk, a harangzó ide nem hallszik, tájékozódni az égről nem lehetett.

Hirtelen a bika felszökött, megrázta szarvait, és gyönyörű fejét vízszintesen elnyújtva hangosan belebögött az éjszakába.

– Ezt mi leli? – csudálkozott Bence.

Üdő Márton azonban színében elváltozva felállott, levetette fövegét, és összetette darabos, nagy kezeit.

– Dicsírtessék az Úr Jézus Krisztus, aki ebbe helybe megszületék!...

Hát ezt jelentette az oktan állat.

A többiek is felállottak, de nem tudták, hogy ilyenkor mit is kell csinálni. Csak érezték, hogy egyszerre körülöttük megváltozik a világ, a vihar egy utolsó füttyel megszűnik, s a hó békésen ragyog körös-körül. Űdő Márton most azt mondotta:

– Megszületett, hát ünnepeljük meg!

Erre letérdepeltek a tűzrakás körül. Márton a zsebéből elővette a fél imakönyvet, felütötte a könyörgést.

– Ide ügyeljete!

– Hó! Várjatok! – tiltakozott Uz Bence. Ő is elkezdett a zsebében kotorászni, s előhúzott egy kis Jézus-szobrot.

– Ezt te hol szörözted? – lepődött meg a másik kettő.

– Lengyelországban, még a háborúban. Egy meglőtt templomban kaptam.

Kézről kézre adják, úgy gyönyörködnek benne.

– Baj van! – üti fel a fejét Márton.

– No?

– Ennek most ótár s gyertya kéne!

– De ha nincs!

Elszomorodtak, de a legény diadalmasan kiáltott:

– Nem kell ehhez semmi. Betlehembe se volt, csak pásztorok voltak, s barmok. Az ének is úgy mondja, hogy ökör, szamár reája lehölnek. Pásztorok vagyunk mi is, s baromnak itt van a Kormos bika.

– Az igaz! – hagyta helyben Márton.

Mindjárt oda is tartották Jézuskát a bikának, hogy reája lehöljön, majd a Bence sapkájából meleg ágyat vetettek neki, és Márton elkezdett olvasni a vén könyvből.

„Krisztus urunk születésin.

Verset mondjunk szent ünnepin”...

Megállott, a két szegény pásztor utánamondta:

„Versöt mondjunk szent ünnepin...”

A tűz felvidult, a bika komor szemeivel figyelte az együgyű misztériumot.

„Születésed nekünk kedves – silabizálta vén Márton. – Szemünk a könnytől nem nedves”...

Bizony örömben úsztak valahányan. Meleg áhítattal dajkálgták Jézust a tűz mellett.

*„Szállást, hálást adok néked,
Szívem széked,
Nyugodjál ott!
Nálam jobb vendég nem szállhat”...*

A Csedő szolgálja örömében nagyot kurjantott, vén Mártonnak is könnyes lett a szeme a meghatottságtól, és simogatta a kicsi szobrot.

– Ó, lelkem gyermekem!

Szent révület szállott rájuk. Nem érezték a zord telet, az ólálkodó vad halált, hanem mintha a tavasz megérkezett volna, a fák leveleznének, mezők illatoznának, szellők lengedeznének.

A tűzparazsat odagyújtotték a kis test közelébe, hogy ne fázzék, és nézték ragyogó szemekkel, míg elálmosodtak, és angyalokat kezdtek látni a levegőben.

Elhatározták, hogy egész éjszaka felváltva fogják őrizni Jézuskát. Az első őrállás a legényre esett. A többiek szépen elcsendesedtek.

A legény – Ugrai Laji nevezetű – keményen kifeszítette magát, és ügyelte a tüzet, erdőt, nehogy valahonnan veszedelem támadjon. Telt, múlt az idő baj nélkül, a szél megszűnt, s az erdő orgonája is elhallgatott.

„Idáig Betlehembe es vége az ünnepségnek” – gondolta Ugrai Laji.

Últ magában, csendesesen, csak a lelke röpködött. Hirtelen azonban merev arca felragyogott, mintha az angyalát látná. Fájós gondo-

lata támadt. Meggyőződött, hogy a többiek alszanak, majd bizalmasan odahajlott a kicsi Jézushoz, és sugdozódni kezdett.

– Nem azért mondom, tudod-e, hogy születésed után mindjárt dolgot adjak, de ha egy jó szót szólnál mellettem Emri Julisnak, bizon meghálálnám...

Alig mondotta ki, mindjárt meg is rettent, de a kisdéd bátorítóan nézett rá. Egészen összeszoktak, a legény bizalmasan felsőhajtott:

– Hej, ha te azt tudnád, milyen szép leán!

Jézuska mosolygott, a havas erdő szikrázva ragyogott...

Tartalom

„A hó befödi”	5
A havas halott	7
Karácsony a havason	14
A hőmérő	22
Most már jöhetsz, Jézuska!	26
Gyermek a templomban	34
Gergő legyen a te neved!	41
„Karácsony Csíkbán”	48
„Erdélyország karácsonyfája”	52
A virágszedő asszony	57
Egyszerűen	67
„Magyarok karácsonya”	74
A klánéta	79
„Különös karácsonyi éjszaka”	88
Disznóölés a havason	105
Mikor Bódi András karácsonyt tartott a gyermekeinek	112
A madárvivő ember	118
Tegnap virágot szedtem a mezőn	124

Máté, a kutya	128
A karácsony bolondja	134
Karácsony	144
Hazug István	147
Égeni úr, az asztalos	155
„Soha ilyen karácsonyt!”	167
A fa	169
Az alvó gyermek feje fölött	178
A hazátlan ember	184
Karácsony az idegenben	190
„Bujdosók karácsonya”	195
Álózi bácsi karácsonya	198
Bölcsőrengetés	204